

Utrikesdepartementet

Tal av Margot Wallström på Utrikespolitiska institutet den 8 juni 2015

Never so prosperous, so secure, nor so free.

Så inleds den utrikespolitiska strategi som Europeiska unionen antog för drygt ett decennium sedan. Strategin är präglad av den tillförsikt som vi alla kände då.

Freden tycktes given i vår del av världen. Blod på slagfältet hade ersatts med tålamod vid förhandlingsbordet. Ärren efter Europas delning läkte. EU-samarbetet växte sig starkt och utvidgades österut.

Den europeiska utvecklingen var nära sammankopplad med globala framsteg. Världens totala BNP fördubblades under perioden 2000 till 2013. Vi uppnådde målet att halvera andelen av världens befolkning som lever i extrem fattigdom.

Samtidigt har teknologin satt en mobiltelefon i handen på varannan världsmedborgare. Den västerländska demokratin framstod under en tid som framtidens givna samhällsmodell och det talades om historiens slut.

Att vår europeiska kontinent aldrig hade varit så välmående, så säker och så fri – *never so prosperous, so secure, nor so free* – var en träffande beskrivning då.

Men nu lever vi en mer osäker tid där dessa ord klingar falskt.

För även om Sverige alltjämt är ett av de friaste, säkraste och mest välmående länderna på jorden så har världen – och vi med den – gått in i en osäkrare tid.

Vi ser det i form av ett stundtals gnisslande europeiskt samarbete.

Vi ser det i vårt närområde, med rysk aggression i Ukraina och med krig, terrorism och flyktingkatastrofer i Europas södra grannskap.

Och vi ser det globalt, där våra gemensamma institutioner ibland går i baklås. De humanitära systemen är överbelastade av världens fyrtio väpnade konflikter, varav elva är storskaliga krig. Flyktingströmmarna når andra världskrigets nivåer. 2014 var över 100 miljoner människor i behov av humanitärt stöd. Fler än 50 miljoner tvingades fly sina hem. Ojämligheten i länder och mellan länder ökar.

2015-06-08

Det är mot denna bakgrund som regeringen har att forma sin utrikespolitik. Därför kommer jag nu att tala om de utmaningar som vi gemensamt har att hantera. Jag kommer att börja med EU, fortsätta med närområdet och EU:s grannskap, och avsluta med globala utmaningar.

* * *

Vår första utmaning är utvecklingen inom Europeiska unionen.

Den ekonomiska krisen har följts av politiska spänningar, i medlemsländerna såväl som inom ramen för vårt gemensamma samarbete.

Vi behöver på nytt hitta en fast kurs framåt, där sammanhållning, gemenskap och ny dynamik leder oss mot målen om fred och välfärd som ska prägla vår union.

Sverige ska, som ni vet, uppnå EU:s lägsta arbetslöshet till 2020.

Och att fler medborgare får ett jobb med goda arbetsvillkor är självfallet önskvärt i alla EU:s medlemsländer. Vårt gemensamma mål måste vara en lägre arbetslöshet, ordning och reda på arbetsmarknaden, högre tillväxt och ett förbättrat politiskt klimat, där människors frustration inte utnyttjas och där populism och kortsynthet inte längre firar triumfer.

De europeiska länderna behöver återfå sitt självförtroende, för vi behöver ett starkt europeiskt samarbete. Ett samarbete för ett konkurrenskraftigt Europa. För ett jämställt och socialt Europa, som även inger respekt för sin ambitiösa miljö- energi- och klimatpolitik.

Ett sådant samarbete ska nu, liksom tidigare, vara öppet för nya medlemmar. Och det ska också tjäna som avstamp för en kraftfull gemensam europeisk utrikespolitik.

EU:s nya globala säkerhetsstrategi måste därför bygga på en god analys av förändringar i omvärlden och förändringar av EU:s relativa styrka, internt och externt. Strategin ska vara klar nästa år och kommer att bli en bra vägvisare för de 28 medlemsländerna i arbetet med hur EU bäst ska förhålla sig till omvärlden.

* * *

EU-samarbetet har alltså, inte minst i finanskrisens spår, flera viktiga utmaningar.

Men i dag – 20 år efter vår folkomröstning – tror jag att de flesta svenskar menar att EU i grunden är någonting positivt, och att Sverige naturligtvis ska vara med. De ungdomar i studentmössor som går ut gymnasiet just i dessa dagar föddes som medborgare i Europeiska unionen. Europasamarbetet har äntligen blivit något självklart.

Mot den bakgrunden känner jag viss oro över att det europeiska projektet allt oftare ifrågasätts på flera håll inom EU, samt över att mycket av det som samarbetet har gett oss glöms bort eller tas för givet.

För regeringen är övertygelsen klar: Vi vill ha ett starkt Sverige i ett starkt EU.

2015-06-08

Och vi vill därför, kan jag tillägga, att alla de länder som i dag är medlemmar av denna union så förblir.

* * *

Vår andra utmaning är det europeiska närområdet – vårt grannskap.

Vi har haft som ambition att bidra till fred, frihet och stabilitet. Men för närvarande tvingas vi hantera allvarliga kriser i flera väderstreck.

Jag känner djup oro över utvecklingen i Ryssland.

Den aggressionshandling som Ryssland har begått mot Ukraina innebär den största utmaningen mot europeisk fred och säkerhet sedan det kalla krigets slut.

Först kom Rysslands ockupation och den illegala annekteringen av Krim som fullbordades. Sedan såg vi hur den ryska aggressionen fortsatte genom understöd till separatister i östra Ukraina. Och till sist har vi bevittnat hur Ryssland inte har dragit sig för att skicka avancerade ryska militära förband över gränsen för att ge stöd åt separatisterna. Allt ackompanjerat av Putins propagandamaskin som går på högvarv.

De grundläggande regler som vi tillsammans kommit överens om ska gälla för europeisk fred och säkerhet, de ska gälla också för Moskva och också i framtiden.

Man får inte skicka sina soldater in i andra länder.

Man får inte ta andra länders territorium.

Och man måste respektera andra länders rätt att själva välja sin framtid.

Vi kommer därför att insistera på att Minsköverenskommelserna ska genomföras till fullo: att samtliga ryska styrkor dras tillbaka, att Krim återlämnas och att Ukrainas territoriella integritet återupprättas.

Geopolitikens gengångare hör inte hemma i det moderna Europa.

Från svensk sida kommer vi, om så behövs, att fortsätta försvåra, fördyra och fördöma varje form av rysk aggression. Och vi kommer att fortsätta höra till de länder som är allra mest ambitiösa i våra ansträngningar att hjälpa Ukraina att lyckas.

Samtidigt måste vi upprätthålla såväl våra bilaterala relationer som EU:s kontakter med det Ryssland som förblir vårt och EU:s största grannland.

Vi måste tala med varandra, och samarbeta där så är möjligt. De många kontakter som finns mellan de ryska och svenska samhällena, inom forskningen, mellan län och kommuner, mellan organisationer, har ett stort värde. En kritisk dialog är nödvändig mellan grannar.

* * *

2015-06-08

I öster möter vi också länderna inom Östliga partnerskapet. Vi ska ge fullt stöd åt dem som önskar söka sig framåt längs vägen av europeiska reformer och europeisk integration.

Vid toppmötet i Riga nyligen bekräftade än en gång såväl EU som de sex partnerländerna sitt stöd för detta gemensamma projekt.

Det kommer inte att vara lätt, men jag är övertygad om att det är rätt väg att gå.

Under min första tid som utrikesminister har jag besökt såväl Ukraina som Georgien och Moldavien. De unga människor som jag har träffat där ser samma framtid i och med Europa som deras jämnåriga i Estland, Polen och Rumänien gjorde för 20 år sedan.

Sverige har en mycket viktig roll i att hålla detta europeiska perspektiv levande.

Vi ska erbjuda en väg framåt och se till att dörren kan öppnas för de länder som vill och klarar av att ta sig ända fram – som uppfyller de krav, regler och villkor som gäller för EU-medlemmar.

Vårt stöd för Östliga partnerskapet handlar om ländernas rätt att välja sin egen väg och framtid.

* * *

Vi har också ett mycket starkt engagemang för grannarna i syd. Vi förstärker och betonar detta alltmer, bland annat genom EU:s grannskapspolitik, och i våra egna relationer med dessa länder.

Där finns länder som Tunisien, som genomför reformer, demokratiska val och söker samarbete. De förtjänar allt vårt stöd.

Men i regionen finns också enorma problem.

Inbördeskriget i Syrien är inte närmare en lösning. ISIL:s barbariska härjningar fortgår. Striderna i Libyen sliter sönder landet.

Det mänskliga lidandet är enormt. Som ett resultat av dessa konflikter, och alla de strukturella utmaningar som regionen har att hantera, får vi också flyktingar som söker sig bort. De flyr till grannländer men också till Europa.

För vissa av dessa flyktingar går vägen över Medelhavet. De tar sig till Europa med hjälp av flyktingsmugglare som gång på gång sätter hundratals människoliv på spel samtidigt som de tjänar pengar på medmänniskors desperation.

Och alldeles för många gånger har vi tvingats se hur flyktingarnas drömmar och människosmugglarnas hänsynslöshet har resulterat i obeskrivliga katastrofer till havs.

Det finns tyvärr inga enkla lösningar på detta komplexa problem.

2015-06-08

Samtidigt måste vi agera. Medelhavet får inte bli en kyrkogård för människor som flyr. Vi måste hjälpa till att rädda liv.

Vad som behövs är ett samlat europeiskt agerande, i nära samarbete med berörda länder och internationella organisationer.

Först och främst måste vi göra mer för att komma åt grundorsakerna till att människor flyr, om det så är konflikter, förtryck eller ekonomisk utsatthet.

Vi måste bekämpa smugglingsnätverken. Våra insatser mot smugglarna måste ske inom folkrättens ram och med tydligt beaktande av mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt.

Vi måste även verka för fler lagliga vägar in i Europeiska unionen. Asylrätten måste värnas, samtidigt som EU:s interna solidaritet måste stärkas och ansvarsfördelningen tydliggöras. Fler måste göra mer när EU tar gemensamt ansvar.

Ett samlat agerande är också vad som behövs för att hantera regionens konflikter.

Sverige gör liksom andra EU-länder betydande insatser inom koalitionen mot ISIL. Vi agerar humanitärt och, efter riksdagens godkännande i förra veckan, också i form av militära utbildare som nu skickas till Irak.

Vi bidrar även med omfattande humanitär hjälp och biståndsinsatser på andra håll i regionen. Men i grunden är det de politiska motsättningarna som måste hanteras.

Därför stöder vi de medlingsinsatser som leds av FN i Syrien och Libyen. Vi vill se ett fungerande och inkluderande Irak.

Vidare vill vi se förnyade samtal mellan Israel och Palestina. Det svenska erkännandet av Palestina medför också ett ansvar för oss. Vi vill stödja en politisk process för varaktig fred. Vi vill stärka EU:s engagemang och kommer att arbeta oförtrutet i EU och i FN för att bidra till att förhandlingar kommer igång och att de avslutas på ett rättvist sätt inom rimligt kort tid.

EU kan göra mycket mer. USA måste också driva på, liksom engagerade länder i regionen.

Vi vill stödja varaktig fred, baserad på en tvåstatslösning och med utgångspunkt i 1967 års gränser. Endast så kan verklig fred och verklig säkerhet garanteras regionens människor.

Ett upphörande av ockupationen och genomförande av en rättfärdig lösning kan också påverka utvecklingen i hela Mellanösternregionen. I dag används bristen på lösning av den israelisk-palestinska konflikten som skäl att rekrytera till ISIL. Det måste få ett slut.

Samtidigt är de humanitära behoven stora och situationen i Gaza katastrofal. Sveriges bilaterala bistånd till Palestina ökar därför till 1,5 miljarder kronor under den kommande femårsperioden. Sverige ställer självfallet krav i genomförandet av

2015-06-08

biståndet, vars strategi har tre huvudsakliga områden: demokrati, miljö och privatsektorutveckling.

* * *

Ärade åhörare,

Vår tredje utmaning är global.

Det internationella samfundet klarar i dag inte av att ta sitt ansvar för fred och säkerhet.

Under senare år har vi tvingats bevittna vår kollektiva oförmåga att lösa stora problem. Och jag undrar om inte klyftan mellan problem och lösningar bara växer.

Att minska denna klyfta måste vara en prioritering för svensk och europeisk utrikespolitik under kommande år. För att lyckas är det extra viktigt att utveckla vår dialog med länder också bortom vårt eget grannskap – länder som i många fall är på stark frammarsch.

Därför återknyter vi nu gamla vänskapsband med länder i Afrika, Latinamerika och Asien. Under mina resor till bland annat Moçambique, Colombia och Indonesien har jag mött respekt och förväntan. Respekt för vad vi står för, och förväntan på samarbete för att ta vara på våra gemensamma möjligheter, och möta våra gemensamma utmaningar. Det här arbetet fortsätter jag närmast i slutet av veckan, då jag är inbjuden till Afrikanska unionens toppmöte i Sydafrika.

Samtidigt har Kina, liksom Indien vars president just har varit här på statsbesök, en allt viktigare roll och ett allt viktigare ansvar.

Tillsammans måste vi också under 2015 arbeta för ett nytt starkt klimatavtal i Paris samt för nya globala utvecklingsmål. Vi är kanske den sista generationen som kan hantera klimatförändringarna, och den första som kan utrota fattigdomen.

Tillsammans ska vi driva arbetet med internationell nedrustning och icke-spridning, trots misslyckandet vid den senaste NPT-konferensen. Just därför måste vi tillsammans med andra lyfta fram och bemöta kärnvapenhotet.

Tillsammans ska vi värna demokratin, folkrätten och de mänskliga rättigheterna.

Och tillsammans behöver vi hantera en global flyktingproblematik som katastroferna på Medelhavet bara är ett av flera uttryck för.

The system is broken, sa FN:s flyktingkommissarie när han var i Stockholm på besök. Systemet har brakat ihop. Pengarna räcker inte till. Nöden är för stor. En tydligare varningssignal om tillståndet i världen kan vi knappast få.

Vår samlade oförmåga att lösa världens konflikter leder till onödigt och svårt lidande. Det leder också till att våra resurser får användas till att lindra nöd i stället för att bygga för framtiden.

2015-06-08

Vi måste därför stärka Förenta nationerna, som förblir ryggraden i det internationella systemet.

Vår kandidatur till säkerhetsrådet är ett uttryck för vår beredskap att ta ansvar.

Vår inställning är inte alls okritisk. I orostider behöver vi en global gemenskap mer än någonsin, och just därför måste vi göra vad vi kan för att FN ska bli bättre på att hantera globala utmaningar, säkerhetsproblem, klimathot och ojämlikhet. Ytterst vilar ansvaret förstås på medlemsländerna och särskilt de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd.

Vi skulle till exempel vilja se ett säkerhetsråd som satte stopp för blodbadet i Syrien, som agerade beslutsamt för att värna Ukrainas territoriella integritet och som satte ramarna för förnyade samtal mellan Israel och Palestina. Vår uppfattning är också att ett mer legitimt och effektivt säkerhetsråd kräver en mer adekvat representation från Afrika, Asien och Latinamerika.

Men det är vår övertygelse att vägen framåt inte är svalt avståndstagande, utan ökat engagemang. Vi, liksom andra länder, måste göra vad vi kan för att Förenta nationerna ska fungera så bra som det är möjligt. Ambitionen kan sammanfattas med Dag Hammarskjölds ord:

”FN har inte skapats för att föra mänskligheten till himlen utan för att rädda den från helvetet.”

* * *

Den senaste tiden har vi haft en diskussion om säkerhets- och försvarspolitik i vårt land. Det har skett mot bakgrund av det förändrade läget i omvärlden efter den ryska aggressionen mot Ukraina och en ökad spänningsnivå också i vårt eget omedelbara närområde.

Det finns ett stort värde i att allvarliga frågor om fred och säkerhet hanteras med varsamhet och med bred uppslutning i riksdagen. Därför var det en positiv signal, också till omvärlden, när fem riksdagspartier som representerar över 70 procent av väljarna nyligen enades om inriktningen för den framtida försvarspolitiken.

Sverige är militärt alliansfritt. Med brett stöd i riksdagen förstärker vi också våra olika regionala och internationella försvarssamarbeten. En modern svensk säkerhetspolitik byggs på samarbetet i EU och på ökat samarbete med flera partner på bred front: med Finland och inom övriga Norden, i Östersjöområdet samt i OSSE och FN. Regeringen vill också fördjupa samarbetet med Nato inom ramen för vårt partnerskap. En stark transatlantisk länk är helt central för Europas säkerhet.

Allt detta är bra och viktigt. Och det understryker att vi ska komma ihåg att utrikespolitiken är den första och främsta försvarslinjen.

Vad jag har talat om – vårt interna EU-samarbete, våra ansträngningar för att stödja grannländerna och det globala samarbetet – handlar i förlängningen också om vår svenska säkerhet.

2015-06-08

Våra medel för att stoppa den ryska aggressionen är i första hand politiska och ekonomiska, inte militära. Det bästa sättet att förhindra provokativt ryskt beteende på och över Östersjön är sannolikt att bromsa rysk framfart i Ukraina.

Sveriges säkerhetspolitik utgår från en bred syn på säkerhet. Respekten för grundläggande värden som demokrati, rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter är direkt kopplad till internationell säkerhet och grunden för den europeiska säkerhetsordningen.

Hot som inte kan bemötas med militära medel måste också konfronteras. Jag syftar på allt ifrån internationell terrorism och cyberhot till pandemier och det tunga, svåra hotet som klimatförändringarna utgör. Regeringen avser som bekant att ta fram en nationell säkerhetsstrategi för att identifiera mål och medel.

* * *

Säkerhetshoten i det globaliserade samhället är så mycket bredare och mer mångfasetterade än de var för bara några decennier sedan. Hur ska Sverige då agera i ett sådant landskap? Mitt svar är att vi ska visa ledarskap och ta ansvar.

På egen hand kan vi naturligtvis inte hantera alla de utmaningar som vi nu står inför.

Men jag vill att alla ska veta att Sverige gör sin del, och mer därtill, oavsett om det sker nationellt, som EU-medlem eller som ett av de 193 medlemsländerna i Förenta nationerna.

Vi ska visa det genom ett fortsatt generöst flyktingmottagande, genom vårt omfattande bistånd, genom vårt stöd till klimatarbetet och genom vår beredskap att skicka svensk personal till fredsinsatser, i första hand i FN:s eller EU:s regi, men också tillsammans med andra.

Och jag stolt över de svenskar som tjänstgör utomlands, om det så är i Timbuktu, Donetsk eller Mazar-e Sharif.

* * *

Jag vill att Sveriges röst ska användas.

Det finns tillfällen då vi måste våga ta till orda när andra är tysta. Men socialdemokratins princip har aldrig varit att ensam är stark.

Vår ambition ska därför vara att vår röst ska sälla sig till andra, för att den ska höras bättre.

Vi ska arbeta nära våra nordiska länder, och med våra baltiska grannar.

Vi ska vara en drivande kraft för en tydlig och enad europeisk utrikespolitik.

Vi ska bygga allianser med länder världen över för att driva viktiga frågor.

2015-06-08

Och vi ska återupprätta Sveriges roll inom Förenta nationerna just för att tillsammans med andra arbeta för till exempel jämställdhet, jämlikhet, nedrustning, konfliktlösning, goda arbetsvillkor och de många andra globala frågor som kräver sin lösning om tillståndet i världen ska bli bättre.

Låt mig vara tydlig på den sista punkten: Denna regering ser ingen motsättning mellan en tydlig förankring i EU:s utrikespolitik och ett starkt engagemang för FN. Snarare tvärtom. EU behöver ett starkt FN på samma sätt som FN mår bra av ett starkt EU.

* * *

Ärade åhörare,

Vi ska stå upp för våra värderingar.

Sverige ska förknippas med ett principfast försvar för mänskliga rättigheter och demokrati. Vi eftersträvar en värld där alla människors rättigheter respekteras. Vi ska stå upp för yttrandefriheten och det fria ordet. Vi ska värna alla rättigheter: politiska och medborgerliga, ekonomiska, sociala och kulturella.

Vi ska våga påverka andra länder, till exempel i arbetet med det nya årtusendets stora och oavslutade uppgift: Mänskliga rättigheter är kvinnors rättigheter. Det är en dimension som jag vill föra in i den traditionellt manliga utrikes- och säkerhetspolitiken.

Därför har jag sagt att en feministisk utrikespolitik ska fokusera på kvinnors rättigheter och kvinnors representation samt öka kvinnors del av samhällets resurser.

Nyligen träffade jag Zainab Hawa Bangura, som efterträdde mig som FN:s särskilda representant för att bekämpa sexuellt våld i väpnade konflikter. Hon berättade hur ISIL systematiskt använder prostitution, tvångsaborter och människohandel – samt hur kvinnor sys ihop efter genomförda våldtäkter. Därefter får de ett papper som intygar att de har oskulden kvar.

Att ISIL säljer nakna kvinnor på regelrätta slavmarknader är ett övertydligt exempel på att sexuellt våld är ett vapen, en strategi och en inkomstkälla som används världen över.

Men av 585 fredsavtal som har undertecknats sedan 1990 är det bara 17 som nämner denna typ av brott. Av 300 eldupphörsavtal är det bara 6 avtal som anser att sexuellt våld innebär att avtalet bryts.

Forskningen visar att kvinnors deltagande i fredsprocesser ökar möjligheten att uppnå en hållbar fred och långsiktig säkerhet. Därmed gynnas alla av en feministisk utrikespolitik.

* * *

Ärade åhörare,

2015-06-08

More connected, more contested and more complex. Mer sammanbunden, mer omtvistad och mer komplex. Så beskrivs världen i det första utkastet till ny utrikespolitisk strategi för EU.

Det är en annan ton jämfört med motsvarande strategi för drygt ett decennium sedan. *Never so prosperous, so secure, nor so free,* hette det som sagt då.

För att Sverige ska kunna verka i denna nya och komplexa värld, och hävda våra intressen och våra värderingar, krävs bred samsyn i vårt land.

Därför har jag sagt att utrikespolitiken ska vara folkligt förankrad och diskuteras runt om i Sverige, också långt bortom Arvfurstens palats där jag har mitt tjänsterum.

Därför vill jag tacka för möjligheten att få tala här i dag. Om en värld som blir mer sammanbunden, mer omtvistad och mer komplex. Där Sverige allt mer blir en del av världen, och världen allt mer en del av Sverige.

Låt oss fortsätta det samtalet.